

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

Харків – 2020

УДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808
Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 6 від 20. 10. 2020 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка;

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики;

Мельников Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова;

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови;

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка;

Сергієнко Катерина – голова студентського наукового товариства українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка.

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія ХХІ століття : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. – Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2020. – 72 с.

вимір повісті Марії Матіос «Армагедон уже відбувся...» крізь призму стрижневих слів-концептів // Парадигма *Sakrum&profanum* у літературі та культурі. Збірник наукових праць: матеріали Міжнародного науково-практичного семінару. Дрогобич : Посвіт, 2012. С. 5-24. **8. Тебешевська Т.** Художні особливості «Щоденника страченої» Марії Матіос // Слово і час. 2006. №.2 С. 54-62. **9. Філоненко С.** Концепція особистості жінки в українській прозі 90-х років ХХ століття (феміністичний аспект). Ніжин: ТОВ ВЦ «Аспект-Поліграф», 2006. 156 с.

УДК 811.161.2'367.626.6

Степанюга Яна Сергіївна

Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Наук. кер.: к. філол. н., доц. О. А. Олексенко

Стилістичні функції займенників у любовній ліриці

Сучасний етап розвитку мовознавства й лінгвістики тексту вимагає поглибленого розгляду тексту як внутрішньо організованого складного багатогранного конструктору, де реалізація мовних одиниць детермінована як внутрішньомовними закономірностями, так і загальною семантикою тексту, екстралінгвальними умовами ситуації спілкування, особистістю автора, його інтенціями та стратегіями, а також рівнем готовності адресата до сприйняття зосередженої в тексті багаторівневої інформації. До найуживаніших мовних одиниць, які виступають як текстотвірні компоненти, належать займенники.

Вивченням семантики прономінативів у художньому тексті займалися Г. В. Волчанська, І. В. Дудко, О. В. Калашник, Т. П. Матвійчук, О. А. Олексенко, Н. В. Петренко, О. О. Скоробогатова та інші, проте стилістика займенників у любовній ліриці, яка визнана «поезією прономінальної скерованості», досліджена недостатньо, тому порушена нами тема є актуальною.

Мета роботи полягає в з'ясуванні особливостей реалізації стилістичних функцій займенників у мові любовної лірики.

Найпоширенішою стилістичною фігурою за участі займенників є анафора. Причому твориться вона зазвичай особовими займенниками, серед яких основними є *Я*, *ТИ*, *МИ*, оскільки саме вони є семантичним центром любовної лірики, носіями позначень ліричних героїв, свого роду універсалією, притаманною саме цьому жанрові поезії. Наприклад: *Я і в думці обняти тебе не посмію.. / Я не те, щоб рукою торкнутися смів. / Я люблю тебе просто — отак, без надії.. / Я кохаю тебе. Мені більше не треба* (В. Симоненко. *Я в думці обняти тебе не посмію*). *Ти до мене прийшла не із казки чи сну, / Ти явилась мені — і здалося, що світ...;* (В. Симоненко. *Ти до мене прийшла...*). Зрідка анафорично вживаними є займенники 3 особи: *Вона прийшла непрохана й неждана, / Вона до мене впливла з туману.. / Вона прийшла, завітчана і мила...* (В. Симоненко. *Вона прийшла...*); *Вона ж промчить над зламаним життям.. / Вона ж*

порве нам спокій до струни .. / Вона ж слова поспалюєвустами...
(Л. Костенко. Спиши мене, отямся і отям).

Прономінативиберуть активну участь також у формуванні епіфори. Це можна спостерігати у поемі В. Сосюра «Мені ти приснилась давно...», де епіфора виражена займенником *ТВОЇ*, співвідносним із особовим займенником *ТИ*, у поєднанні із дієсловом та іменником: *Я море люблю, бо воно / Нагадує очі твої.. / Я небо люблю, бо воно / Нагадує очі твої.. / Люблю я фіалки — вони / Нагадують очі твої.* Епіфора за участі займенників *Я, ТИ* у поєднанні з сакральним *ЛЮБЛЮ* простежується й у поемі М. Лукова «Не печалься, не журися, мила»: *Шепчуть губи: я тебе люблю.. / Побажай удачі кораблю / І люби, як я тебе люблю.*

Структурної і семантичної цілісності тексту досягає М. Луків у вірші «На дачі (дружині)», поєднуючи анепіфору й епанафору: *Мені з тобою добре як ніколи./ За вікнами осінній дощ шумить./ І коли міг би – зупинив би мить, –/ Мені з тобою добре як ніколи./ Мені з тобою добре. Я мовчу./ Боюся словом тишу сполошити./ Але без слів неважко зрозуміти,/ Чому з тобою і про що мовчу.*

Таким чином, висновковуємо, що займенники беруть активну участь у творенні стилістичних засобів і фігур у текстах інтимної лірики. Традиційно це особові та семантично співвідносні з ними присвійні займенники. Повтори як стилістичні фігури, до складу яких входять займенники, виконують важливу художню функцію, оскільки, акцентуючи на певних антецедентах, слугують для вираження провідної думки поезії – зазвичай ідеї палкого чи нерозділеного кохання. Особливості стилістичних фігур, утворених за участі займенників у текстах інтимної поезії, указують на широкі семантико-стилістичні можливості займенників, вивчення яких і вважаємо перспективною подальшого дослідження.

Література

- 1. Калашник О.** Займенник як засіб творення стилістичних фігур. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць.* Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса; гол. ред. А.П. Загнітко. Вінниця, 2016. Вип. 32. С. 37–41.
- 2. Костенко Л.** Над берегами вічної ріки: Поезії. К.: Рад. письменник, 1977. 163 с.
- 3. Луків М.** Доля і час : Вірші та поема. К. : КП «Редакція журналу “Дніпро”», 2002. 367 с.
- 4. Матвійчук Т.** Семантична структура особово-присвійних займенників. *Проблеми граматики і лексикології української мови* : зб. наук. праць НПУ імені М. П. Драгоманова. К. : НПУ, 2004. С. 48–53.
- 5. Симоненко В.** Тиша і грім : поезії, проза. Х. : Важпромавтоматика, 2007. 351 с.
- 6. Сосюра В.** Біля шахти старої : поезії. К. : Молодь, 1958. – 200 с.